

Can Grau

Les Masies de Roda

Ubicació

Comarca: Osona
Lloc/Adreça: La Prada, 08510
Emplaçament Al sud de la Devesa del Pujolar, en el camí de Malars.

Coordenades:

Latitud: 41.98312
Longitud: 2.29951
UTM Est (X): 441972
UTM Nord (Y): 4648139

Classificació

Número de fitxa 08116-3
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Conjunt arquitectònic
Estil / època: Contemporani Popular
Segle XIX
Any 1875
Estat de conservació Bo
Protecció Inexistent
Accés Fàcil
Ús actual: Sense ús
Titularitat Privada
Titular: 08115A00109006
Autoria de la fitxa Adriana Geladó Prat
Data de registre de la fitxa: dl., 26/04/2010 - 02:00

Descripció

La fàbrica de riu de can Grau està constituïda per les instal·lacions fabrils i l'antiga casa del director de la fàbrica. La nau presenta una planta rectangular, amb la coberta de teula de dos vessants i distribuïda en planta baixa i pis. Totes les obertures es corresponen amb grans finestrals d'arc rebaixat bastits en maons. La façana principal, orientada a ponent, presenta una porta d'accés rectangular emmarcada en maons, amb el rètol de l'empresa Salamí S.A. encara al damunt. La planta baixa està bastida amb còdols de riu disposats en filades més o menys regulars mentre que el pis està construït amb maons vistos. La nau presenta un cos adossat a tramuntana, de construcció posterior. Aquest té la coberta de teula de tres vessants i està distribuït en soterrani, planta baixa i pis. El nivell inferior es comunica amb el canal, que desvia el cabal del riu Gurri cap a les instal·lacions fabrils. Els nivells superiors presenten finestrals rectangulars amb els brancals bastits en maons i la resta del parament arrebossat i pintat. La casa del director està situada a ponent de la nau fabril. És de planta rectangular, amb la coberta de teula de dos vessants i el carener perpendicular a la façana principal. Està distribuït en planta baixa i pis. Totes les obertures són d'arc rebaixat, amb els emmarcaments bastits en maons. La façana principal presenta un portal d'accés centrat al bell mig del parament, amb un finestral a cada banda. Al pis, damunt del portal, hi ha un balcó exempt amb la llosana motllurada i la barana de ferro treballat. La façana de tramuntana, orientada al camí de Malars, i la de migdia també presenten els finestrals ordenats simètricament, quatre per planta. La construcció té els paraments exteriors arrebossats i pintats. El conjunt es completa amb una altra nau de construcció més recent i diversos volums adossats a la façana de llevant de la fàbrica original. Pel que fa a les instal·lacions directament relacionades amb el riu i l'aigua, destaca la resclosa, de forma curvilínia i disposada entre l'illa formada per la devesa del Pujolar i l'edifici que albergava la maquinària. Aquest és de planta rectangular, amb la coberta de teula de dos vessants i distribuït en dos nivells. L'inferior està fonamentat a la llera del riu i fa d'intermediari entre aquest i el canal d'entrada a la fàbrica, d'uns 40 metres de longitud per 7 metres d'amplada. La construcció, bastida amb còdols de riu disposats en filades regulars, presenta les obertures bastides amb maons. Destaquen les quatre comportes que deixen entrar l'aigua a l'interior del canal, totes d'arc rebaixat adovellat, les quals funcionaven amb contrapesos i eren accionades per volants i engranatges. El canal està delimitat per dos grans murs construïts en pedra. El seu traçat està canalitzat i regulat mitjançant comportes de ferro. L'estructura passa per sota del camí de Malars fins a dues vegades. En la primera ocasió, davant de la casa del director, es salva el desnivell mitjançant un pont d'un sol ull de mig punt, bastit en maons. En la segona ocasió, el pont és de dues arcades rebaixades bastides amb lloses de pedra disposades a sardinell. La resta de l'estructura està bastida amb còdols de riu disposats regularment.

Història

Ramon Portavella Valls va iniciar l'any 1872 la construcció de la fàbrica de riu de can Grau en uns terrenys de la seva propietat situats a la riba dreta del riu Gurri, en el paratge de la Coromina de Mas Monjo. Tot i que tothom la coneixia com can Grau pel cognom de la persona encarregada de vigilar-la durant els anys de construcció, la indústria s'anomenà oficialment "Fàbrica Nova de Portavella", donat que anteriorment ja existia la fàbrica de can Portavella. Les obres finalitzaren l'any 1875 sota la propietat de Mercè Portavella Mas, filla de l'anterior. En les Escripures Notarials constava com a "Fábrica a propósito para 170 telares de planta baja y 3000 husos de hilar en la planta primera, sobrando local para tornos y rodetes, y un salto de agua de 1,61 metros produce una fuerza útil de 53 C.V., formando este salto con las aguas de los ríos Gurri y Ter los cuales en cantidad de 4000/4500 litros por segundo fueron concedidos por el Gobernador Civil de la Provincia el 17 de enero de 1876". El 3 de juliol de 1894, Mercè Govern Portavella, filla de l'anterior, heretà la fàbrica i l'arrendà a diversos industrial que l'explotaren com a fàbrica llanera i cotonera productora de filats i teixits: Jacint Rifà i Puntí (finals del segle XIX), Pascual Font Viguer i Cia. (1904), Manuel Serrat, Francisco Sabatés i Joan Vila (1912) i Esteban Calveras. Des del 24 de setembre de 1927 fins l'any 1949, la societat barcelonina Vilar y Barbany S.A. es convertí en l'única arrendatària explotant-la com a indústria cotonera de teixits. A partir de l'1 de març de 1949, la firma Hijos de B. Salamí dels germans

Tomàs i Jaume Salamí iniciaren la fabricació de filats de regenerat a la fàbrica de can Grau (la propietat era seva des del 15 d'octubre de 1946). Les instal·lacions comptaven amb l'edifici-fàbrica, el salt d'aigua i la casa-vivenda del director de la fàbrica, Joan Godayol Riera. L'1 de març del 1952, la firma es constituí en societat anònima i passà a anomenar-se Salamí S.A. A mitjans anys 50, la fàbrica comptava amb un centenar de treballadors, un 60% eren dones, i s'hi feien tres torns. S'electrificà la força motriu amb 2 turbines que generaven 60 C.V. de potència més l'energia subministrada per la companyia elèctrica. L'any 1964, amb la mort de Jaume Salamí, Tomàs Salamí hagué d'incorporar el seu nebot Jacint de 20 anys, i tots dos emprengueren una profunda renovació de les instal·lacions fabrils, ampliant les dependències i invertint en maquinària. El 1976, Martí Salamí, fill de Tomàs, es feu càrrec de la direcció d'empresa i apostà per la filatura de turbina. Tot i això, a mitjan dels anys vuitanta, les pèrdues es multiplicaren i s'incrementaren les despeses de producció fins que l'any 1992 s'entrà en suspensió de pagaments i acabà tancant el 1994.

Bibliografia

H. M. TALLER D'ARQUITECTURA I CONSTRUCCIÓ S. L (2008): "Catàleg de béns d'interès històric arquitectònic i paisatgístic". POUM de Les Masies de Roda de 30 de abril de 2008, Vic. ROVIRA I MONTELLS, J.M. (2005). "Les Masies de Roda. Història del nostre poble", Ajuntament de les Masies de Roda, Les Masies de Roda. [Http://www.rutadelter.cat](http://www.rutadelter.cat)

